

İSTANBUL'UN AVRUPA YAKASINDAN ALT PALEOLİTİK ÇAĞ'A AİT “İKİ YÜZEYLİ ALET”

ŞENGÜL AYDINGÜN*

“İstanbul Tarih Öncesi Çağlar Yüzey Araştırmaları” kapsamında, Küçükçekmece Gölü kıyısında (Avcılar Firuzköy Yarımadası), Alt Paleolitik Çağ'a ait¹ -çakmaktaşıdan- iki yüzeyle bir alet bulunmuştur (2010).

El baltası, satır, kıyıcı satır, kazıyıcı gibi kullanım özellikleri dolayısıyla “çok amaçlı üretilmiş alet” olarak yorumlanan iki yüzeyle aletler, *homo erectus*ların Afrika'dan çıkıp yeryüzüne dağılımları ve ilerleyişlerine en iyi işaret eden kanıtlar olmaları bakımından, tarihöncesi çağlarla uğraşan biliminsanları tarafından önemle takip edilmektedir.

İki yüzeyle aletlerin dağılımına bakıldığında, ilk kez bu tür bir aletin, Avrupa'nın en doğu ucundaki İstanbul'un batı yakasında bulunması önem kazanmaktadır. Özellikle alt paleolitik kültürlerin dağılımı açısından ele alındığında, Türkiye'nin Avrupa kesiminin, Anadolu'ya göre farklı kültürel etkiler altında olduğu görülür. Türkiye Trakyası'nda, daha çok Balkan ülkelerinde olduğu gibi, iki yüzeyle alet içermeyen, kıyıcıların yer aldığı endüstriler görülür. Anadolu'da ise iki yüzeyle aletler, özellikle Levant Koridoru'nu takip ederek Hatay, Gaziantep üzerinden, doğu, güney, iç, batı ve kuzeye doğru Kahramanmaraş, Adıyaman, Şanlıurfa, Batman, Diyarbakır, Elazığ,

Kars, Tunceli, Antalya,² Niğde, Nevşehir, Ankara, Afyonkarahisar,³ Kütahya, İzmir, Kocaeli, Ordu, Kastamonu, Çorum, Bayburt, Samsun ve İstanbul'un Anadolu kıyılarına kadar yayılım göstermektedir.⁴ Güneydoğu Anadolu'da, özellikle Hatay ve Gaziantep illerinde ele geçen aletlerin bolluğu, bunların homo erectuslar tarafından güneyden getirildiğini ortaya koymaktadır.⁵ İki yüzeyleler batıya doğru gidildikçe azalmaktadır.

Ülkemizdeki iki yüzeyle aletler, stratigrafik olarak yalnızca Karain Mağarası,⁶ Kaletepe Deresi⁷ ve Şehremuz Sırtı'nda,⁸ bu aletlerin dışındaki buluntular ise yüzeyde görülmüştür.

İstanbul'un doğu kesiminde, Pendik⁹ ve Gökusu'da¹⁰ ele geçmiş iki yüzeyleler, yontuk çakıl türünden aletlerdir. İstanbul Boğazı'nın batı kesiminde, Avcılar Firuzköy'de bulduğumuz alet ise, bölgenin eosen kireçli jeolojik yapısı içinde rastlanan yumruların oluşum özelliklerini taşıyan çakmaktaşıdan üretilmiştir.¹¹ Yakın zamana kadar Boğaz'ın doğu yakasından batıya geçmediği açıklanan iki yüzeyle aletlerin, Boğaz'ı geçerek batıya doğru açıldığını göstermesi açısından önem kazanan bu örneği, konu uzmanlarının yapacakları yeni değerlendirmeler için bilim dünyasına bir an önce tanıtmak istedik.

* Yrd. Doç. Dr.; İstanbul Tarih Öncesi Çağlar Yüzey Araştırması (İTA) Projesi Başkanı.

1 Alet hakkında değerlendirmeyi Prof. Dr. Mehmet Özdoğan yaptı, kendisine teşekkür ederiz.

2 İsmail Kılıç Kökten, “Antalya Karain Mağarasında Yapılan Prehistorya Araştırmalarına Toplu Bakış / Ein Allgemeiner Überblick über die Prähistorischen Forschungen in Karain Höhle bei Antalya”, *Bulleten* [Türk Tarih Kurumu], 19/75, 1955, s. 271–286; IşınYalçınkaya, *Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.

3 Harun Taşkıran ve Zehra F. Taşkıran, “İki Yüzeyle Aletlerin Anadolu'daki Dağılımında Yeni Bir Nokta: Afyonkarahisar”, *Işın Yalçınkaya'ya Armağan / Studies in Honor of Işın Yalçınkaya*, ed. Harun Taşkıran, Metin Kartal, Kadriye Özçelik, Makbule Beray Kösem ve Gizem Kartal, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2011, s.235–244.

4 Işın Yalçınkaya, Kadriye Özçelik, Metin Kartal ve Harun Taşkıran, “Türkiye'de İki Yüzeyle Alet İçeren Kültürlerin Dağılımı”, *Anadolu / Anatolia*, 35, 2009, s. 15–38.

5 *A.g.e.*, s. 15.

6 IşınYalçınkaya, *Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.

7 Nur Balkan Atlı, Ludovic Slimak ve Fazıl Açıkgöz, “Kömürcü-Kaletepe, 2004”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 27/2, 2006, s. 383–390.

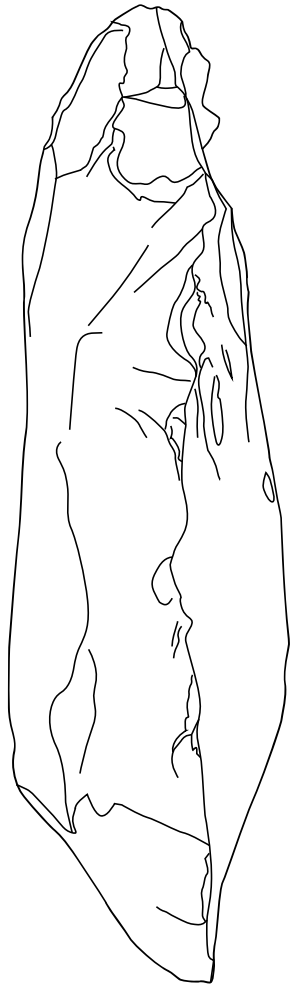
8 Gerd Albrecht, Heidi Engelhardt, Hansjürgen Müller-Beck, Günther Unrath ve Işın Yalçınkaya, “Vorbericht über die Untersuchungen an der Faustkeilstaion Şehremuz in der südöstlichen Türkei”, *Eiszeitalteru Gegenwart*, 34, 1984, s. 43–86, fig. 2–5.

9 Muine Atasayan, “1940 Yılında Pendik'te Bulunan Paleolitik Tipte El Baltası Hakkında Bir Not”, *Antropoloji ve Etnoloji Araştırmaları*, 25, 1940–41, s. 523–528.

10 Arthur J. Jelinek, “İstanbul Boğazının Doğu Yakasındaki Vadilerden Paleolitik Buluntular”, *Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları*, 2589, 1980, s. 309–315.

11 İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Hüseyin Öztürk'ün (jeolog) yaptığı değerlendirme için teşekkür ederiz.

0 5 cm

